

Η διπλωματική και νομική διάσταση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας

Αλέξανδρος Πολίτης

Δικηγόρος

Διδακτορικός ερευνητής στο Πανεπιστήμιο του Λουξεμβούργου

I. Εισαγωγή

Η πρόσκληση του συλλόγου «Albert Cohen Κέρκυρα» να σας μιλήσω, σήμερα, για τη διπλωματική και νομική διάσταση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας, με τιμά και χαροποιεί ιδιαίτερα, τόσο ως Κερκυραίο όσο και ως νομικό. Όταν τυχαίνει να αναφέρω την κερκυραϊκή μου καταγωγή σε συναδέλφους ή φοιτητές μου στο εξωτερικό, από το νου των περισσότερων ανασύρονται δύο σκέψεις: τα όμορφα τοπία του νησιού της Κέρκυρας και το “Corfu Channel Incident”.

Σίγουρα, η Κέρκυρα, δεν έχει αποτελέσει πόλο έλξης αποκλειστικά και μόνο λόγω της φυσικής ομορφιάς της. Η γεωγραφική της θέση, η οποία «χαρίζει» ταυτόχρονα πρόσβαση στη Μεσόγειο και την Αδριατική θάλασσα, στη βαλκανική χερσόνησο και τη δυτική Ευρώπη, έχει καταστήσει το νησί αυτό, ανά τους αιώνες, το επίκεντρο ανταγωνισμού μεγάλων εμπορικών και στρατιωτικών δυνάμεων. Όπως ενδεικτικώς, η Κέρκυρα αναδείχθηκε ως το «σημείο ανακοπής» της προσπάθειας επέλασης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη δυτική Ευρώπη, όταν ο ενετικός στόλος απέκρουσε τις αλλεπάλληλες πολιορκίες του νησιού από τους Οθωμανούς. Ο Σύλλογος Albert Cohen έχει ήδη διοργανώσει μια ενδιαφέρουσα εκδήλωση για την ιστορική πολιορκία του 1716. Παλαιότερα, η μάχη μεταξύ Κερκυραίων και Κορινθίων περί το 430 π.Χ. στο νησί της Κέρκυρας, σήμανε, κατά τον Θουκυδίδη, το πρώτο επεισόδιο του Πελοποννησιακού Πολέμου μεταξύ των Αθηναίων και των Σπαρτιατών. Το 1946, έμελλε να συντελεστεί στην Κέρκυρα ένα από τα πρώτα επεισόδια ενός άλλου πολέμου, του Ψυχρού Πολέμου, το οποίο αποτέλεσε το αντικείμενο μιας εκ των **πρώτων** υποθέσεων που συζητήθηκαν στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) και της **πρώτης** υπόθεσης που εκδικάστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Αυτό το επεισόδιο ήταν το «Επεισόδιο των Στενών της Κέρκυρας», ή άλλως στα αγγλικά “Corfu Channel Incident”.

II. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις επί του ιστορικού πλαισίου εντός του οποίου εκτυλίχθηκε το Επεισόδιο των Στενών της Κέρκυρας

Ο Υποστράτηγος Charles Vyvyan μας παρουσίασε τα πραγματικά περιστατικά του επεισοδίου. Προτού, όμως, προβώ, με τη σειρά μου, στην περιγραφή της διπλωματικής και νομικής διάστασης του επεισοδίου αυτού κάθε αυτού, οφείλω να σας παραθέσω εν συντομία το ιστορικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτό εκτυλίχθηκε.

Στις 2 Σεπτεμβρίου 1945 έληξε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε παράσχει οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στις αλβανικές δυνάμεις που αντιστέκονταν κατά των δυνάμεων του Άξονα• ό,τι είχε κάνει, δηλαδή, το Ηνωμένο Βασίλειο και στην περίπτωση των ελληνικών αντιστασιακών δυνάμεων. Ενώ, όμως, στην Ελλάδα, απετράπη, τελικά, η εγκαθίδρυση κομμουνιστικού καθεστώτος μετά τη λήξη του πολέμου, στην Αλβανία επικράτησαν οι κομμουνιστές παρτιζάνοι του Ενβέρ Χότζα.

Το «σιδηρούν παραπέτασμα» έπληξε άμεσα τις σχέσεις μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας. Το Ηνωμένο Βασίλειο αρνήθηκε να αναγνωρίσει την επικράτηση του κομμουνιστικού κόμματος του Χότζα στις αλβανικές εκλογές του Δεκεμβρίου του 1945. Η επιδείνωση των σχέσεων των δύο κρατών υποχρέωσε τα μέλη του βρετανικού στρατού, που είχαν πολεμήσει στο πλευρό των Αλβανών κατά τη διάρκεια του πολέμου, να αποχωρήσουν από την αλβανική επικράτεια. Το Ηνωμένο Βασίλειο ανέστειλε τότε την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων με την Αλβανία και, μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες, απέτρεψε την ένταξή της ως μέλους στον νεοσυσταθέντα τότε Ο.Η.Ε.

Η σύγκρουση μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας «επεκτάθηκε», επίσης, στον ελλαδικό χώρο. Αμέσως μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ξέσπασε στην Ελλάδα ο εμφύλιος πόλεμος. Οι Βρετανοί προσέτρεξαν να συνδράμουν την ελληνική κυβέρνηση στην προσπάθειά της να καταστείλει την ένοπλη απόπειρα ανατροπής της από την κομμουνιστική αντιστασιακή οργάνωση «Ε.Α.Μ.» (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο). Αντιθέτως, οι παρτιζάνοι του Χότζα τάχθηκαν στο πλευρό των Ελλήνων κομμουνιστών. Επιπλέον, η Ελλάδα και η Αλβανία βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση και διαφωνούσαν ως προς τα χερσαία και θαλάσσια σύνορά τους, και κυρίως ως προς τις

εδαιφικές αξιώσεις της Ελλάδας επί της Βορείου Ηπείρου. Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε τότε στηρίξει τα αιτήματα της Ελλάδας.

Στην επιγραμματική επεξήγηση του πεδίου αντιπαράθεσης μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας, θα ήθελα, τέλος, να προσθέσω ότι αμφοτέρωτα τα κράτη επιδείκνυαν εκείνη την εποχή περίσσεια υπερηφάνεια, για διαφορετικούς λόγους το καθένα. Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε μόλις εξέλθει ως θριαμβεύτρια δύναμη από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η κορωνίδα του βρετανικού στρατού, το βασιλικό ναυτικό, ήταν μια από τις ισχυρότερες ναυτικές δυνάμεις στον κόσμο. Ο στόλος της Μεσογείου (the Mediterranean Fleet) κυμάτιζε υπερήφανα τη βρετανική σημαία στα πλοία του από το ακρωτήριο του Γιβραλτάρ έως το νησί της Κύπρου και, φυσικά, στην περιοχή του Ιονίου Πελάγους, τα νησιά του οποίου είχαν τελέσει υπό βρετανική αρμοστέια έως το 1864.

Από την άλλη μεριά, ο πληθυσμός που κατοικούσε στη γεωγραφική επικράτεια του τότε αλβανικού κράτους, έστω και υπό κομμουνιστική κυβέρνηση, απολάμβανε την ελευθερία του μετά από περίπου 2000 χρόνια αλλεπάλληλων κατακτητών και απολυταρχικών καθεστώτων, και έβλεπε τις ελπίδες του για απαλλαγή από οποιαδήποτε ξένη δύναμη να μετουσιώνονται σε πραγματικότητα στο νέο κράτος του Ενβέρ Χότζα.

Συνεπώς, υπό το πρίσμα αυτών των προκαταρκτικών παρατηρήσεων πρέπει να ιδωθούν τόσο τα πραγματικά περιστατικά που μας εξέθεσε ο Υποστράτηγος Charles Vyngan όσο και η διπλωματική και νομική διάσταση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας, στην παρουσίαση της οποίας θα συνεχίσω ευθύς αμέσως.

III. Η διπλωματική διάσταση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας

Κατ' αρχάς, υπενθυμίζω ότι τα συμβάντα του επεισοδίου ήταν τρία: *πρώτον*, οι πυροβολισμοί κατά δύο βρετανικών πολεμικών πλοίων από την αλβανική πυροβολαρχία στις 15 Μαΐου 1946 (**συμβάν πυροβολισμών**), *δεύτερον*, η πρόσκρουση δύο βρετανικών πολεμικών πλοίων σε ποντισμένες νάρκες στις 22 Οκτωβρίου 1946 (**συμβάν έκρηξης ναρκών**) και, *τρίτον*, η αλίευση είκοσι δύο ναρκών από το βασιλικό ναυτικό στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1946 (**συμβάν αλίευσης ναρκών**). Και τα τρία συμβάντα έλαβαν χώρα εντός των αλβανικών χωρικών υδάτων.

A'. Οι αρχικές διμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας

Το πρώτο συμβάν των πυροβολισμών κατά των δύο βρετανικών πλοίων προκάλεσε τη διμερή αλληλογραφία μεταξύ της βρετανικής και της αλβανικής κυβέρνησης. Αρχικά, το Ηνωμένο Βασίλειο αιτήθηκε τη δημόσια απολογία της Αλβανίας. Η Αλβανία ισχυρίστηκε ότι επρόκειτο για παρεξήγηση, ότι η πυροβολαρχία της άνοιξε πυρ επειδή τα βρετανικά πλοία δεν ανταποκρίθηκαν στα σήματα που της εξέπεμψε και ότι διατάχθηκε πάραυτα η παύση πυρός μόλις έγιναν αντιληπτές οι σημαίες των πλοίων.

Η αλληλογραφία θα είχε, ίσως, τερματιστεί στο σημείο αυτό και το συμβάν θα είχε λησμονηθεί εάν η Αλβανία δεν είχε συμπληρώσει στις απαντήσεις της πως, στο μέλλον, τα βρετανικά πολεμικά πλοία θα δύνανται να περάσουν από τα αλβανικά χωρικά ύδατα *μόνον, όμως, εφόσον λάβουν προηγούμενη άδεια*. Το Ηνωμένο Βασίλειο αποκρίθηκε ότι αποτελεί διεθνή παγιωμένη πρακτική να επιτρέπεται, σε καιρό ειρήνης, η χωρίς περιορισμούς διέλευση ξένων πλοίων μέσω των χωρικών υδάτων ενός κράτους, όταν τα χωρικά αυτά ύδατα διαμορφώνουν δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ ανοικτών θαλασσών. Οντως, το στενό της Κέρκυρας, μεγάλο μέρος του οποίου συναποτελούν τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Αλβανίας, συνιστά πέρασμα μεταξύ των διεθνών υδάτων της Αδριατικής θάλασσας και της Μεσογείου.

Εξοργισμένη η βρετανική κυβέρνηση με τον όρο της προηγούμενης αδειοδότησης, προειδοποίησε ότι εάν η αλβανική πυροβολαρχία ανοίξει εκ νέου πυρ κατά πλοίων του βρετανικού στόλου, τότε αυτός θα ανταποδώσει τα πυρά.

Όταν το βασιλικό ναυτικό επιχείρησε εκ νέου διέλευση από τα αλβανικά χωρικά ύδατα στις 22 Οκτωβρίου του 1946, δεν ήταν σε θέση να ανταποδώσει κάποιους πυροβολισμούς, καθώς αυτή τη φορά δεν επλήγη από τα αλβανικά πυροβόλα *αλλά από νάρκες*, αγνώστου τότε προελεύσεως.

B'. Η ανάδειξη της σύγκρουσης μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών

Στον απόηχο του δεύτερου αυτού συμβάντος, το Ηνωμένο Βασίλειο ανακοίνωσε στην Αλβανία ότι το βασιλικό ναυτικό θα αλιεύσει όσες νάρκες ευρίσκοντο εντός των αλβανικών χωρικών υδάτων, όπως και έπραξε στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1946, παρά τις ενστάσεις της αλβανικής κυβέρνησης.

Ο Ενβέρ Χότζα απέστειλε τότε δύο τηλεγραφήματα στον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε., διαμαρτυρόμενος για την παράνομη είσοδο των βρετανικών πολεμικών πλοίων στα χωρικά ύδατα της Αλβανίας. Δύο στοιχεία μας εκπλήσσουν εν προκειμένω. *Πρώτον*, η παντελής έλλειψη αναφοράς, στα τηλεγραφήματα αυτά, στην ανατίναξη των δύο βρετανικών πλοίων από νάρκες στις 22 Οκτωβρίου και στον εντοπισμό ενός ολόκληρου ναρκοπεδίου από τον βρετανικό στόλο στις 13 Νοεμβρίου. *Δεύτερον*, το γεγονός ότι η βρετανο-αλβανική αντιπαράθεση ήχθη για πρώτη φορά, έστω και ατύπως, ενώπιον του Ο.Η.Ε., και έτσι από διμερές θέμα μεταξύ των δύο κρατών μετατράπηκε σε διεθνές ζήτημα, όχι από το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο ήταν μέλος του Ο.Η.Ε., αλλά από την Αλβανία, που τότε δεν ήταν μέλος του.

Τελικά, το Ηνωμένο Βασίλειο αποτάθηκε επίσημα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. στις 10 Ιανουαρίου 1947. Η Αλβανία δέχτηκε να συμμετάσχει στις συζητήσεις ενώπιον του Συμβουλίου αποδεχόμενη εκ των προτέρων τη δεσμευτικότητα οποιασδήποτε μελλοντικής του απόφασης. Οι έντονες, και επί περίπου μισό έτος, διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε **ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας** στις 9 Απριλίου 1947. Το ψήφισμα αυτό πρόκρινε, ως *προτεινόμενη* λύση στις διαφορές μεταξύ των δύο κρατών, την *από κοινού* προσφυγή τους στο νεοσυσταθέν τότε Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

IV. Η νομική διάσταση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας

A'. Η υπόθεση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

Η βρετανική κυβέρνηση δεν επεδίωξε κάποια σχετική συμφωνία με την Αλβανία αλλά προσέφυγε *μονομερώς* στο Διεθνές Δικαστήριο. Εύλογα, τότε, προέκυψε το διαδικαστικό ερώτημα κατά πόσον η Αλβανία δεσμευόταν από τη βρετανική προσφυγή, καθώς ούτε μέλος

του Ο.Η.Ε. ήταν ούτε είχε συνάψει κάποια συμφωνία, με την οποία αναγνώριζε τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Ωστόσο, η ίδια η Αλβανία αποδέχθηκε τελικά να παρασταθεί ενώπιον του Δικαστηρίου, διατεινόμενη πως η στάση της αυτή καταδεικνύει την αφοσίωσή της στην ειρηνική επίλυση των διακρατικών διαφορών αλλά και την πεποίθησή της ως προς την αίσια και δίκαιη, για αυτήν, έκβαση της υπόθεσης. Παρατηρούμε, λοιπόν, με ενδιαφέρον, ότι η Αλβανία επεδίωξε, ή τουλάχιστον αποδέχθηκε, να επιτύχει τη δικαίωσή της μέσω των διεθνών οργάνων του Δυτικού Κόσμου. Άλλωστε, αυτός ήταν, ίσως, ο μονόδρομος για μικρή, στρατιωτικά, χώρα έναντι μιας παγκόσμιας υπερδύναμης, ακόμα και στην περίπτωση του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας, το οποίο, όπως θα δούμε, εκκίνησε εξαιτίας των καταφανώς παράνομων ενεργειών και παραλείψεων της ίδιας της Αλβανίας.

Συνεπώς, το Δικαστήριο εξέδωσε την **πρώτη του απόφαση**, με την οποία συμπέρανε ότι αμφότερα τα κράτη του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αλβανίας θα δεσμεύονται από τις επόμενες αποφάσεις του επί της ουσίας της υπόθεσης.

Στις 15 Δεκεμβρίου 1949, το Δικαστήριο εξέδωσε **τη δεύτερη, και σημαντικότερη, απόφασή** του. Σε αυτήν απάντησε σε ουσιαστικά τρία ερωτήματα, τα οποία προέβαλαν τα δύο διάδικα κράτη.

Το **πρώτο ερώτημα** είχε ως εξής: υπέχει ευθύνη η Αλβανία για την ανατίναξη των δύο βρετανικών πολεμικών πλοίων από νάρκες εντός των χωρικών της υδάτων στις 22 Οκτωβρίου 1946;

Ως προς αυτό το ερώτημα, το Δικαστήριο διαπίστωσε, αρχικά, ότι οι νάρκες αποκλείεται να είχαν τοποθετηθεί από την Αλβανία, καθώς ο στρατός της δεν διέθετε τότε πολεμικό ναυτικό. Ελλείψει επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, το Δικαστήριο απέρριψε, επίσης, το ενδεχόμενο συνέργειας της Αλβανίας. Κατέληξε, όμως, ότι η τοποθέτηση των ναρκών έγινε *οπωσδήποτε με τη γνώση των αλβανικών αρχών*. Το Δικαστήριο, λοιπόν, απέρριψε τον ισχυρισμό της Αλβανίας ότι οι νάρκες ίσως είχαν ποντιστεί μυστικά από τρίτη εχθρική δύναμη, όπως η Ελλάδα.

Λίγο πριν τη λήξη του πολέμου, το 1944, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε «καθαρίσει» από νάρκες έναν θαλάσσιο διάδρομο καθ' όλο το μήκος των Στενών της Κέρκυρας. Από αυτόν το θαλάσσιο διάδρομο είχαν περάσει αλώβητα τα βρετανικά πλοία στις 15 Μαΐου 1946 (συμβάν πυροβολισμών). Παρόλα αυτά, στον ίδιο θαλάσσιο διάδρομο προσέκρουσαν σε νάρκες αργότερα τα δύο βρετανικά πλοία και εντοπίστηκε, στη συνέχεια, το ναρκοπέδιο από τον βρετανικό στόλο. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι νάρκες που ανατίναξαν τα δύο βρετανικά πλοία ανήκαν σε αυτό το ναρκοπέδιο, το οποίο, μάλιστα, είχε δημιουργηθεί πρόσφατα, και συγκεκριμένα μεταξύ της 15ης Μαΐου και της 22ας Οκτωβρίου 1946.

Εκείνη την περίοδο, η Αλβανία επεδείκνυε ιδιαίτερο ζήλο στη φύλαξη των χωρικών της υδάτων, κυρίως, λόγω της εμπόλεμης κατάστασης, στην οποία βρισκόταν με τη γειτονική Ελλάδα. Η επαγρύπνηση των αλβανικών δυνάμεων φάνηκε, άλλωστε, και από το συμβάν των πυροβολισμών κατά των δύο βρετανικών πλοίων στις 15 Μαΐου. Επιπλέον, το Δικαστήριο απέστειλε πραγματογνώμονες (experts) στον κόλπο των Αγίων Σαράντα, οι οποίοι επιβεβαίωσαν πως αποκλείεται ξένη δύναμη να δημιούργησε ολόκληρο ναρκοπέδιο χωρίς να γίνει αντιληπτή από τα παρακείμενα φυλάκια του αλβανικού στρατού.

Το Δικαστήριο αξιολόγησε, επίσης, την αντιφατική στάση της αλβανικής κυβέρνησης: Ενώ προέβη με θέρμη στην καταγγελία της «εισβολής» των βρετανικών πλοίων στα χωρικά της ύδατα, δεν έγειρε ουδέποτε ζήτημα παραβίασης της κρατικής της κυριαρχίας από την εγκατάσταση εντός της επικράτειάς της ενός ολόκληρου ναρκοπεδίου από άγνωστη, κατά τα λεγόμενά της, τρίτη δύναμη.

Συνεπώς, κατά το Δικαστήριο, η Αλβανία είχε πλήρη γνώση περί της ύπαρξης των ναρκών εντός των χωρικών της υδάτων.

Το Δικαστήριο κατέληξε ότι *στοιχειώδεις λόγοι ανθρωπισμού* υποχρέωναν την Αλβανία να ειδοποιήσει άμεσα τη διεθνή κοινότητα, και πόσο μάλλον τα βρετανικά πλοία, για τον κίνδυνο που ελλόχευε στα χωρικά της ύδατα.

Αφού, λοιπόν, πρώτα το Δικαστήριο έκρινε την Αλβανία διεθνώς υπεύθυνη για την ανατίναξη των δύο βρετανικών πλοίων, πέρασε στο **δεύτερο ερώτημα**, το οποίο είχε ως εξής: παραβίασε το Ηνωμένο Βασίλειο την κυριαρχία της Αλβανίας μέσω της απλής

διέλευσης των βρετανικών πλοίων από τα αλβανικά χωρικά ύδατα στις 22 Οκτωβρίου 1946 (ήτοι, κατά το συμβάν έκρηξης ναρκών);

Αρχικά, οφείλω να επισημάνω ότι οποιαδήποτε απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν θα επηρέαζε τη διεθνή ευθύνη της Αλβανίας ως προς ανατίναξη των δύο βρετανικών πλοίων. Η υποχρέωση της Αλβανίας να ειδοποιήσει για την ύπαρξη ναρκών εντός των χωρικών της υδάτων είναι διακριτή από την ύπαρξη ή μη δικαιώματος διέλευσης των βρετανικών πλοίων από αυτά.

Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την ύπαρξη, σε καιρό ειρήνης, διεθνούς εθίμου *περί αβλαβούς διέλευσης* (όπως αναφέραμε προηγουμένως), τόσο εμπορικών όσο και πολεμικών πλοίων, χωρίς μάλιστα να χρειάζεται καμία προηγούμενη αδειοδότηση. Η απαίτηση μιας τέτοιας αδειοδότησης δεν δικαιολογούταν ούτε από τις «*εξαιρετικές συνθήκες*» που επικαλέστηκε η Αλβανία λόγω της εμπόλεμης κατάστασης, στην οποία βρισκόταν με την Ελλάδα, ούτε από το ότι, στην πραγματικότητα, τα Στενά της Κέρκυρας συνιστούν εναλλακτική μόνο λύση για τη μεταφορά από την Αδριατική θάλασσα στη Μεσόγειο.

Επιπλέον, το Δικαστήριο συμπέρανε ότι η διέλευση των βρετανικών πλοίων ήταν όντως αβλαβής, δηλαδή αθώα. Το συμπέρασμα αυτό δεν ανατρέπεται ούτε από το ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είχε σκόπιμα οργανώσει τη διέλευση των πολεμικών του πλοίων από τα Στενά της Κέρκυρας ούτε από το ότι αυτά βρίσκονταν σε ετοιμοπόλεμη κατάσταση. Το Δικαστήριο, υπενθυμίζοντας την παράνομη συμπεριφορά του αλβανικού στρατού στις 15 Μαΐου (συμβάν πυροβολισμών), έκρινε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, είχε κάθε δικαίωμα να επιβεβαιώσει στις 22 Οκτωβρίου ότι η Αλβανία τηρεί πλέον τους διεθνείς κανόνες αλλά και να προστατέψει την εφαρμογή τους σε περίπτωση εκ νέου πυροβολισμών.

Ενώ, όμως, το Δικαστήριο δικαίωσε το Ηνωμένο Βασίλειο ως προς τα δύο πρώτα ερωτήματα, δεν έπραξε το ίδιο ως προς το **τρίτο ερώτημα**, το οποίο είχε ως εξής: παραβίασε το Ηνωμένο Βασίλειο την κυριαρχία της Αλβανίας μέσω της αλίευσης ναρκών από το βασιλικό ναυτικό εντός των αλβανικών χωρικών υδάτων στις 12 και 13 Νοεμβρίου 1946;

Το Δικαστήριο παρατήρησε ότι σε αυτήν την περίπτωση το Ηνωμένο Βασίλειο δεν επιχείρησε απλή διέλευση πλοίων του από τα αλβανικά χωρικά ύδατα αλλά επιστράτευσε

εντός αυτών, και παρά την αντίρρηση της Αλβανίας, μεγάλο μέρος του στόλου του, με σκοπό μια μεγάλη ναρκαλιευτική επιχείρηση.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η αποδοχή μιας τέτοιας πρακτικής θα σήμανε την ανεξέλεγκτη παραβίαση των συνόρων αδύναμων κρατών με την πρόφαση της *αλίευσης* (ανακάλυψης) και της εξασφάλισης αποδεικτικών στοιχείων *πιθανών* παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου. Συνεπώς, θα διαστρεβλώνονταν οι ίδιες οι αρχές της ανεξαρτησίας και της κρατικής κυριαρχίας των κρατών, οι οποίες αποτελούν θεμέλια των διακρατικών σχέσεων.

Επομένως, το Δικαστήριο καταδίκασε, ως προς αυτό το ζήτημα, το Ηνωμένο Βασίλειο. Δεν προέβλεψε, όμως, αποζημίωση υπέρ της Αλβανίας, καθώς δεν είχε προκληθεί κάποια περιουσιακή της ζημία.

Στην **τρίτη, και τελευταία, απόφασή** του, το Δικαστήριο επιδίκασε αποζημίωση υπέρ του Ηνωμένου Βασιλείου ύψους περίπου 845.000 λιρών Αγγλίας – μεγάλο ποσό για εκείνη την εποχή – για τις ζημίες που επήλθαν στα δύο βρετανικά πλοία καθώς και για όσα έξοδα καλείτο να καλύψει η βρετανική κυβέρνηση υπέρ των τραυματιών και των συγγενών των θυμάτων του πληρώματος των δύο πλοίων.

Η Αλβανία αρνήθηκε να καταβάλει το ποσό αυτό. Ως αντίποινα, το Ηνωμένο Βασίλειο παρακράτησε ποσότητα χρυσού που είχε παρανόμως περιέλθει στην κυριότητα της ναζιστικής Γερμανίας κατά τη διάρκεια του πολέμου και τώρα κατείχε η Τράπεζα της Αγγλίας στο όνομα μιας Τριμερούς Επιτροπής του Ηνωμένου Βασιλείου, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Γαλλίας. Μέρος αυτού του χρυσού ανήκε στην Αλβανία, το οποίο και όφειλε η Επιτροπή να της παραδώσει. Η λύση δόθηκε μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, μόλις το 1996, δηλαδή *50 χρόνια ακριβώς μετά την έκρηξη των ναρκών*. Η Αλβανία κατέβαλε μια - αρκετά μικρότερη από την επιδικασθείσα - αποζημίωση στο Ηνωμένο Βασίλειο και αυτό, σε συμφωνία με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γαλλία, της παρέδωσε τον παρακρατηθέντα χρυσό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν άγνωστα τότε έγγραφα που ήρθαν πολύ αργότερα στο φως της δημοσιότητας. Αυτά συντείνουν στο συμπέρασμα ότι οι νάρκες δεν είχαν τοποθετηθεί με απλή γνώση της Αλβανίας *αλλά με τη συνέργειά της*. Συγκεκριμένα, η Αλβανία φέρεται να είχε ζητήσει από τη Γιουγκοσλαβία να εγκαταστήσει τις νάρκες στα

αλβανικά χωρικά ύδατα αμέσως μετά το πρώτο συμβάν των πυροβολισμών κατά των βρετανικών πλοίων. Επίσης, τα έγγραφα αυτά αναδεικνύουν τον *αμιγώς στρατιωτικόσχεδιασμό* της διέλευσης του βασιλικού βρετανικού στόλου από τα αλβανικά χωρικά ύδατα στις 22 Οκτωβρίου. Τα βρετανικά πλοία είχαν λάβει αναλυτικές οδηγίες για τις ενέργειες, στις οποίες θα έπρεπε να προβούν σε περίπτωση εχθρικών ενεργειών από τα αλβανικά φυλάκια, για τις θέσεις των αλβανικών πυροβόλων που είχαν εντοπιστεί μετά το πρώτο συμβάν των πυροβολισμών καθώς και για την άμεση αεροπορική συνδρομή σε περίπτωση σύρραξης.

Εάν αυτά τα στοιχεία είχαν τεθεί υπόψη του Δικαστηρίου, μπορεί μεν το σκεπτικό του να ήταν διαφορετικό αλλά τα συμπεράσματά του, κατά την άποψή μου, δεν θα μεταβάλλονταν. Ακόμα και αν η Αλβανία καταδικαζόταν για συνέργεια, δεν θα καλείτο να καταβάλει στο Ηνωμένο Βασίλειο τίποτε περισσότερο από αυτό που ούτως ή άλλως κλήθηκε να καταβάλει, δηλαδή την πλήρη αποζημίωση για το σύνολο της ζημίας που υπέστη το Ηνωμένο Βασίλειο. Από την άλλη μεριά, το Δικαστήριο κατέστησε σαφές στην απόφασή του πως το Ηνωμένο Βασίλειο είχε κάθε λόγο, μετά το πρώτο συμβάν των πυροβολισμών, να λάβει προληπτικά στρατιωτικά μέτρα προκειμένου να πραγματοποιήσει με ασφάλεια μιανέα διέλευση από τα Στενά της Κέρκυρας.

Β'. Η επιρροή της υπόθεσης του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας στην εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου

Εν πάση περιπτώσει, οι απαντήσεις που έδωσε το Δικαστήριο στα τρία ερωτήματα, που σας παρουσίασα νωρίτερα, διαπέρασαν διαχρονικά την εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου.

Πρώτον, η διαπίστωση ότι η Αλβανία ευθυνόταν για την έκρηξη των ναρκών εντός των χωρικών της υδάτων, αποτέλεσε τη βάση για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης κρατών όταν λαμβάνουν χώρα εντός της επικράτειάς τους δραστηριότητες με ζημιογόνες επιπτώσεις σε όμορα ή άλλα κράτη. Το πλέον αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι οι οικολογικές καταστροφές.

Δεύτερον, το έθιμο της αβλαβούς διέλευσης από τα χωρικά ύδατα κράτους, όταν αυτά συνιστούν διεθνή δίαυλο επικοινωνίας, κωδικοποιήθηκε, για πρώτη φορά, στη Σύμβαση της Γενεύης το 1958. Έτσι, αναγνωρίστηκε και τυπικά το δικαίωμα των εμπορικών και

πολεμικών πλοίων για απρόσκοπτη πρόσβαση, σε καιρό ειρήνης, στις ανοικτές θάλασσες. Μπορούμε να αντιληφθούμε πόση σημασία έχει ένα τέτοιο δικαίωμα σήμερα, για παράδειγμα, για τα αεροπλανοφόρα και τα λοιπά πολεμικά πλοία των Ηνωμένων Πολιτειών.

Τρίτον, η καταδίκη του Ηνωμένου Βασιλείου για την αλίευση ναρκών εντός των αλβανικών χωρικών υδάτων αποτελεί ορόσημο για τη διάκριση μεταξύ της παράνομης μονομερούς παρέμβασης (intervention) ενός κράτους στις εσωτερικές υποθέσεις ενός άλλου και των δύο κατηγοριών νόμιμης χρήσης βίας (use of force) κατά άλλου κράτους: *πρώτον*, της αυτοάμυνας (self-defence), στην οποία μπορεί να προβεί ένα κράτος σε περίπτωση παρούσας ή επικείμενης επίθεσης εναντίον του και, *δεύτερον*, των επιχειρήσεων που πραγματοποιούνται από ένα ή περισσότερα κράτη, μετά από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., σε περιπτώσεις βάναντσων παραβιάσεων του Χάρτη του Ο.Η.Ε.

V. Επίλογος

Πριν ολοκληρώσω την ομιλία μου, θα προσπαθήσω να συναγάγω δύο γενικά συμπεράσματα.

Ένα συμπέρασμα διπλωματικής φύσης: Εάν ένα παρόμοιο επεισόδιο είχε συμβεί πριν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πιθανώς η αντίδραση μιας μεγάλης δύναμης, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, να ήταν η ακαριαία και μεγαλειώδης στρατιωτική επιδρομή κατά της αδύναμης Αλβανίας. Η δημιουργία, όμως, του Ο.Η.Ε. σήμανε την αφετηρία μιας νέας διεθνούς πραγματικότητας, στην οποία το Ηνωμένο Βασίλειο όχι μόνον επεδίωξε τη δικαίωσή του μέσω των διεθνών οργανισμών - η οποία μάλιστα υλοποιήθηκε 50 χρόνια μετά το επεισόδιο - αλλά και αποδέχθηκε τη μερική του καταδίκη.

Και ένα συμπέρασμα νομικής φύσης: Παρά την ιστορική απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, τόσο η Αλβανία όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο συνέχισαν να προβαίνουν σε αμφιλεγόμενες πρακτικές παρόμοιες με αυτές για τις οποίες καταδικάστηκαν. Η Αλβανία, έως και σήμερα, επιτρέπει τη διέλευση ξένων πολεμικών πλοίων από τα χωρικά της ύδατα μόνον μετά από προηγούμενη άδειά της. Από την άλλη μεριά, το Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποίησε το 2003 στρατιωτική επιχείρηση στο Ιράκ χωρίς να συντρέχουν οι έως σήμερα παγιωμένες προϋποθέσεις της αυτοάμυνας ή της εξουσιοδοτημένης επιχείρησης μετά από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά με σκοπό και πάλι την αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων πιθανούς παραβίασης του διεθνούς δικαίου.

Με αυτές τις σκέψεις, σας ευχαριστώ θερμά για την υπομονή σας και ελπίζω από σήμερα η Κέρκυρα να συνδυασθεί και στον δικό σας νου με το “CorfuChannelIncident”.

Βασική βιβλιογραφία / Mainbibliography

Βιβλία / Books

K. BANNELIER, T. CHRISTAKIS, S. HEATHCOTE, *The ICJ and the Evolution of International Law, The enduring impact of the Corfu Channel case*, Routledge, London and New York, 2012

II Y.CHUNG, *Legal Problems Involved in the Corfu Channel Incident*, LibrairieDroz&Librairie Minard, Geneva and Paris, 1959

M. FITZMAURICE, “The Corfu Channel Case and the Development of International Law”, in N. ANDO, E. McWHINNEYM R. WOLFRUM (eds), *Liber Amicorum Judge Shigeru Oda*, Vol. 1, Kluwer, The Hague, 2002

L. GARDINER, *The Eagle Spreads His Claws: A History of the Corfu Channel Dispute and of Albania's Relations with the West, 1945–1965*, Blackwood, Edinburgh and London, 1966

E. LEGGETT, *The Corfu Incident*, Seeley, London 1974

M. WAIBEL, “Corfu Channel Case”, in Rüdiger WOLFRUM (ed.), *Max Plank Encyclopedia of Public International Law*, Oxford University Press, 2010

Άρθρα / Articles

B. A DON, « L'évaluation de la réparation des dommages dans l'affaire du Déroit de Corfou », *Annuaire de l'Association des Auditeurs et Anciens Auditeurs de l'Académie de Droit International*, (1959) 29

B. AHMEDI, S. SHEHU, "Resolution of International Conflicts Through the United Nations: The Corfu Channel Case", *European Scientific Journal*, (2016) 12

H. F. BANCROFT, E. STEINT, "The Corfu Channel Case, Judgment on the Preliminary Objection", *Stanford Law Review*, (1949) 1

W.W.BISHOP, "The Corfu Channel Case (Assessment of the Amount of Compensation)", *American Journal of International Law*, (1950)44

A.CARTY, "The Corfu Channel Case and the Missing Admiralty Orders", *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, (2014) 3

J. P. DELGADO, J. ROYAL, A. ANASTASI, "Revisiting an Early Naval Incident of the Cold War: Archaeological Identification of the Bow of HMS *Volage* Sunk During the Corfu Channel Incident of October 22, 1946", *The INA Annual*, 2009

N. DJAFFAR, « Étude de quelques problèmes juridiques relatifs à l'affaire du Déroit de Corfou », Paris, 1950 [διπλωματικήεργασία/masters' thesis]

H.F. FEAVER, "The Corfu Channel Case: The Preliminary Objection of Albania", *The Canadian Bar Review*, (1948) XXVI

M. JONES, "Corfu Channel Case: Jurisdiction", *Transactions of the Grotius Society*, (1949) 35

M. JONES, "The Corfu Channel case: Merits", *British Yearbook of International Law*, (1949) 26

A. LALAJ [translated from Albanian by Kathleen IMHOLZ], "Burning Secrets of the Corfu Channel Incident", *Woodrow Wilson International Center for Scholars*, September 2014

J. LONGINO, “The Corfu Channel Case”, *U. S. Naval Postgraduate School*, Monterey California, 1956 [διπλωματικήεργασία/masters’ thesis]

L. MAHER, “Half Light Between War and Peace: Herbert Vere Evatt, The Rule of International Law, and The Corfu Channel Case”, *Australian Journal of Legal History*, (2005) 3

H. MUNRO, “The Case of the Corfu Minefield”, *Modern Law Review*, (1947) 10

R.J. WILHELM, « La réalisation du droit par la force ou la menace des armes, Considérations sûr l’arrêde la Court internationale de Justice en l’affaire du Détroit de Corfou », *Schweizer Journal für Internationales Recht*, (1958) 15

Q. WRIGHT, “The Corfu Channel Case”, *American Journal of International Law*, (1949) 43

Journal article, “The Corfu Channel Case: The International Court of Justice Bids for Expanded Jurisdiction”, *The Yale Law Journal*, (1948) 58

Φωτογραφικό υλικό / Photographs

Κατά τη διάρκεια της πρώτης ακροαματικής διαδικασίας ενόπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης το 1947 επί της υπόθεσης του Επεισοδίου των Στενών της Κέρκυρας στη Μεγάλη Αίθουσα Συνεδριάσεων του Δικαστηρίου στο Παλάτι της Ειρήνης. / During the first hearing before the International Court of Justice in The Hague in 1947

about the case on the Corfu Channel Incident in the Great Hall of Justice in the Peace Palace.

*Πανοραμική όψη του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης κατά τη διάρκεια μιας ακροαματικής διαδικασίας στο 1948. /
A panoramic view of the International Court of Justice in The Hague during one of its hearings in 1948.*

*Η βρετανική νομική αποστολή κατά τη διάρκεια μιας ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης το 1948. /
The British legal delegation during an oral hearing before the International Court of Justice in The Hague in 1948.*

ΑΡΙΣΤΕΡΑ/LEFT: *O Attorney General, Sir Hartley Shawcross, κατά την εκπροσώπηση του Ηνωμένου Βασιλείου, ως leading counsel, ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης το 1948. / Attorney General, Sir Hartley Shawcross, while representing the United Kingdom, as its leading counsel before the International Court of Justice in The Hague in 1948.*

ΔΕΞΙΑ/RIGHT: *O Pierre Cot, Γάλλος πολιτικός και δικηγόρος, ήταν leading counsel της Αλβανίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης / Pierre Cot, a French politician and lawyer, was the leading counsel of Albania before the International Court of Justice in The Hague.*